

Вороний Марко Миколайович

Повна біографія

Володимир Сиротенко (Вербицький)

МАРКО ВОРОНИЙ

Він був одним з небагатьох поетів 20-х років, які писали виключно українською. Його друзі побратими— Рильський, Бажан і Сосюра, прожили довге, насичене життя. Їх збірки віршів виходили мільйонними тиражами. Зошити ж з його віршами, які з великими труднощами здала на початку 60-х до архіву Літінститута ім.Шевченка його мати -Віра Ворона, за весь цей час брали для ознайомлення лише 5 чоловік! Коли до його сторічних роковин я надіслав запит до Чернігівських газет, чи не цікавлять їх матеріали по Вороному, мені відповіли, що їх цікавлять тільки відомі земляки. То ж навіть в рідному Чернігові цей прекрасний поет нині невідомий. Дозвольте ж мені розповісти про нього.

Народився Марко Вороний 19(5) березня 1904. Батько - побратим Іваана Франка, тогочасний отаман української поезії Микола Вороний. Мати - дочка першого перекладача "Єще Польська не згінела", автора рядків "Ще не вмерли України ні слава ні воля, ще нам браття молодії усміхнеться доля" Миколи Вербицького - Віра . Хрещеним батьком Марка був Михайло Коцюбинський. Вже в 6 років, бабуся по Шевченковому "Букварю" навчила Марка читати. Свого хрещеника регулярно відвідував Михайло Коцюбинський з поштою своїх літгуртківців. В 1914 переїхали в Чернігів з Варшави Юркови. З Ігорем Юрковим Марко потоваришував на все життя. На свій день народження у 1915 Марко, разом з сестрами Талюсею та Мусею і молодшим братом Дмитром випустили ілюстрований сімейний альманах. Вже помер хрещений, тому альманах понесли на рецензію до художника-поета Михайла Жука, який прийняв у Коцюбинського літгурток. Після цього Вербицькі і Марко стали членами цього гуртка. Зірками гуртка були Тичина та краща подруга Талюсі Лада Могилянська. У гімназійному альбомчику Талюсі зберігся її віршик, "Щоденно тануть голубі простори. Щодня все більш замріяна печаль. Дерев обнялись — і хтось смертельно хворий дістав в останній раз бурштини і кораль. Ти не моя, ти тільки осінь, осінь. Не хочу я твоєї глибини. Нехай ранками скам'янили роси розкажуть пошепки мої мрійливі сни"...

Спалахнула Лютнева революція. Місто заповнили веселі люди у червоних бантах. Росія визнала незалежність України. Та закінчилось все жовтневим переворотом. В Чернігів, вирізавши під Крутами 28 хлопчаків-гімназистів, влетіла "залізна дивізія" Муравйова. Почались грабунки. Зарубали вуйка, поміщика з Ріпок Георгія Вербицького тільки за те, що мав оранжерею з бананами та ананасами. Біля садиби Вербицьких п'яні патрульні закололи штиками красуню-гімназистку Тому Мещерську. 14-річний Марко пише:

"Господи, в день твого гніву неспинного

Дай мені мужність і віру в небесне,

Дай чути в шепоті саду звіриного
Царство Ісусове Хрестовоскреснеє
Я пам'ятаю, розкинувши косами
Впала вона під рукою ворожою
Вкрито її сніговими покосами
Я ж усій зграї звірячій загрожую
Господи, дай мені сили помститися
За її душу — за синєокою
Господи Боже! Не можу молитися —
Кров її кров – борозною глибокою..."

Майже рік косила Чернігів червона чума. Та на початку жовтня 1919 у Чернігів увійшов офіцерський батальйон генерала Драгомирова. В шпитальній валці їхав тяжко поранений при Льодовому поході Лавра Корнілова штабс-капітан Микола Миколайович Вербицький. Його комісували по стану здоров'я. На місто вуйка став 20-річний Олександр Вербицький, якому виповнилось 20. Добровольцями в Білу Гвардію записались і Ігор Юрков з Марком Вороним. Їх зразу ж направили на військове навчання до Катеринодару. А там виявилось, що Марку нема 16. Неповнолітніх білі брали в армію тільки у виключних випадках Тож Марко лишився у Катеринодарі у вуйка Григорія Вербицького, відомого земського лікаря. Тільки у 1920 Марко повернувся в Чернігів. Та це вже було чуже, вороже місто. Друзі були вбиті, або далеко. Юрков воював на боці червоних з басмачами в Туркестані. Михайло Жук виїхав. Лада вийшла заміж і сховалась в сім'ї. Ледь-ледь за допомогою друзів Жука влаштувався вантажником в річковому порту.

У 1923 повернувся з Туркестану Ігор Юрков. Він влаштувався в "Пролетарську правду" в Києві. Тоді ж переїхав з Варшави до Львова Микола Вороний . У Марка з'явилась можливість пересилати батькові вісточки та давати вірші для друку. Юрков теж друкує його вірші у "Пролетарській правді". При цій газеті він створює літературне об'єднання, для якого Марко придумав назву " Майна". Серед поетів, які входили в це об'єднання був і відомий у майбутньому радянський поет Микола Ушаков...

У 1926 році, Микола Вороний прийняв пропозицію Радянської влади і повернувся в Україну. Поселився в Харкові і очолив музичну частину оперного театру. Марко з задоволенням переїхав до батька. Батько допомагає йому поступити в інститут Нарпросвіти, дає змогу підробляти в театрі. Познайомився тут Марко з Бажаном, Сосюрою, та Рильським. Став їхнім побратимом. Якось батько відвів його на аеродром і дав можливість політати на учбовому літаку— винищувачі. Марко у захваті пише: Родились ми зробити з казки дійсність, долати простір і скоряти час. Вже замість рук у нас є крила міцні, а замість серця б'є мотор у нас. Все вище і вище, і вище, прямуємо лет наших птиць, і в кожному моторі їх дише безпека і спокій границь! Вам це нічого не нагадує?

А потім Вороні переїхали до Києва. Тут Миколі виділили шикарну квартиру по вул. Львівській 16. Київська громада вирішила бучно відмітити 35-річний ювілей

літературної діяльності Миколи Вороного, який би затмарив собою ушанування, влаштовані йому Симоном Петлюрою у 1919. Йому шлють вітальні листи з усієї України. Пишуть вірші –поздоровлення Рильський, Бажан, Тичина, Дмитро Тась і ще десяток менш відомих поетів. Видають стотисячним накладом грубезну книгу його вибраного "Поезія"(1929), гонорар від якої робить його багатієм. Батько допомагає Марку поступити на режисерський факультет Музично-драматичного інституту ім. Лисенка і перевестись з Харківського до Київського інституту КомНарПросу. Він навіть влаштовує його на кіностудію, де Марко дублює фільми з російської на українську. Публікації віршів Марка доходять до сотні...

Перший тривожний дзвінок долі пролунав в 1929, коли за участь у "Союзі визволення селян " заарештували сестру Мусю, разом з подругами – Галею Левицькою та Ладю Могиллянською, у яких знайшли прокламації проти колективізації. Заарештували тоді 140 Чернігівців і всім впаяли десятку концтаборів. Марко переключається на дитячі книжки і багатотисячним накладом у 1930 виходять його книжки-метелики "Будівники", "Коники", "Носоріг", "Ставок". За порадою Бажана, щоб показати, що він став свідомим будівником комунізму, Марко видає збірку віршів "Форвард"(1932), квінтесенцією якої є :

Зросли в нас
тривалість,
Азарт
І жадоба.
Чистим озоном
Дихнули ніздрі,
Бо становимо
Шосту частину глобусу,
Нетрі суші
Й сторіччя побуту
На рельси
Комунізму!

В "Літературній газеті " Микола Шеремет(1906-1986) дркує відгук: " Створимо бойову більшовицьку лірику ", в якому пише:"... поруч з відвертою контрреволюційною вилазкою таких поетів, як Фомін, до радянської літератури приносять свій ворожий крам, старанно маскуючись та пристосовуючись, типово буржуазні поети, наприклад, Марко Вороний("Форвард")для якого наша класова боротьба є не що інше, як гра в футбол, а всесвіт — площадка для гри: "Виходить Жовтнева команда /бутси втискають в пісок ". Класовій боротьбі, ліквідації ворожих класів Марко Вороний протиставляє "вічно-живі" закони боротьби старості з молодістю, тобто біологією підміняє класову боротьбу: " Наша молодість - м'язи добрі/Тривалі нерви і здоровий апетит ". Цим насмішкам класового ворога над героїчною боротьбою пролетарської революції треба покласти край, викриваючи й жорстоко б'ючи знахабнілу буржуазну молодь, що маскуючись пролазить інколи до літератури!..."

За порадою Миколи Скрипника батько в 1933 перевів Марка до Москви у журнал "Наши достижения". Та от вбивають побратима Сталіна – Кірова. Над країною спускається ніч червоного терору. Весною 1934 приходять за Миколою Вороним. Класик радянської української літератури Іван Ле пише 28.03.1934: " Микола Вороний.... Святкував при Петлюрі свій ювілей і випивав з Петлюрою: "Гетьман української поезії з гетьманом української армії"! ...Син його Марко чомусь виїхав до Москви й там працює в журналі "Наши достижения". Гадаю, що це є демонстрація перед громадськістю: дивіться, мовляв, як нам, українцям, тяжко на Україні. Мусимо свою культуру кидати й працювати на руську. І безперечно, Марко зробив це з найближчої і батьківської поради. Марко перетяг до Москви і Антоненка-Давидовича(теж прихований фашист)".

Миколі Вороному дали три роки таборів, які по дзвінку з Москви, замінили на 3 роки заслання. Марко звільняється з редакції і повертається на Україну, щоб добитись перегляду справи. . Та на день народження 19.03.1935 прийшли і за Марком. НКВД фабрикувало справу про терористичну організацію " Всеукраїнський центральний блок ". Заарештований по цій справі одночасно з Марком, професор Леонід Митькевич писав до Верховного Суду УРСР 19.07.1956: "від мене вимагали, щоб я оббрехав себе та інших, нібито я належав до "Терористичної організації ", на чолі якої стояв Максим Рильський...Я на суді винним себе не визнав, як не визнав себе і Лебідь А.Д. Решта визнали себе винними, але коли ставились питання конкретно, то нічого конкретно сказано не було...". Заарештований по цій же справі Антоненко-Давидович звертаючись 15.08.1955 до військового Прокурора СРСР пише: " Следователь Проскуряков в июле месяце 1935 в процессе следствия положил передо мной на столе объёмистую папку с надписью "Дело Мыколы Бажана— "Украинская военная организация" и тут же начал допрашивать меня о Бажане и читать мне клеветнические показания на Бажана других репрессированных лиц"...Бажана врятував переклад "Вітязя в тигровій шкурі" за який особисто Сталін присудив йому сталінську премію і заборонив чіпати. Рильського врятувало особисте звернення Хрущова до Сталіна...

Керівником контрреволюційної організації визнали Миколу Зерова, а його помічниками – А.Лебеда, Пилипенко, П.Філіповича, М.Вороного і Л.Митькевича...

Військовий трибунал Київського округу 1-4.02.1936 засудив Марка Вороного до 8 років виправно-трудових таборів. Перший лист до матері він написав з пересильного табору Кемі. Він молить приїхати на побачення. Просить вислати зошити і блокноти для віршів, сімейні фото, конверти та поштові картки. Прохає взнати в Москві адреси інститутів, в яких він мав би право вчитись заочно...

В червні він пише вже з Соловецького острова: "Зеленіють берези.. Живу я в монастирському Кремлі, за стіни виходжу тільки на роботу або на стадіон по вихідним. Працюю я до цього часу на ріллі: саджав буряки та полов моркву та ріпу... Не писав я так довго тому, що звідси дозволяють лише один лист на місяць..." Знову передає вітання Чернігівській рідні і просить прислати олівці та підручники англійської та французької мови та латині...Шле свій портрет і фото. Потім листи стають все рідше,

зате об'ємніше. Все більше туга за Батьківщиною.З приходом у НКВС Єжова він вимушений писати вже російською. Липень 1937: "...Я понемногу занимаюсь английским языком и стараюсь побольше читать. Теперь, когда пришло лето, ещё больше тянет домой на юг. На днях я получил посылку от отца, а в начале месяца получил и деньги... Единственное, что я прошу тебя выслать - это карточки. Снимись и пришли мне свою большую, хорошую карточку, я вставлю её в рамочку под стекло и повешу над моей койкой. Ты мне пишешь большие хорошие письма, и я не могу представить себе, как бы я здесь существовал без них... мне остаётся только сесть у моря - ждать погоды. Отчего ж не ждать. Буд-то воды наши годы станут прибывать, поразвеет пыл горячий, проминут года, и под камень, под лежащий потечёт вода... Мамуся, как здоровье дяди Феди, как окончилась у тёти Жени (моя бабуся — авт.) операция, как дела у её Ирочки(моя мати.авт) и Евгения? Приехала ли Муся, что пишет Талюся? Я тебя очень люблю потому, что мама единственный человек в нашей жизни, а остальные для нас только люди..."

Це був його останній лист. Далі на закритій трійці постановили:"9 октября 1937 года под председательством — Заковского, при членах В.Гарине и Позерне, секретаре Егорове по Делу # 103010-37 г. Оперативной части Соловецкой тюрьмы ГУГБ НКВД СССР: ВОРОНОГО Марка Николаевича, 1904 г.р., украинца, гр. СССР, из дворян, ур.г. Чернигова, УССР, служащего, образование высшее, литератора-журналиста, служил добровольцем — рядовым в белой армии Деникина, послед. Место службы — член Союза писателей в г. Киеве.— Приговором Воентрибунала КВО 1-4.2.36 г. к л/свободы на 8 лет. - РАССТРЕЛЯТЬ!

ВСЕ ...

К.т.н. Володимир Сиротенко(Вербицький)

Племінник Марка Вороного